

beiskolázással próbálta közelíteni a keresletet és a kínálatot, végül körülbelül annyian dolgoztak esztergályosként, mint amennyien nyolcadikos korukban szerettek volna esztergályosként dolgozni – szép példájaként annak hogy esetenként a nép egyszerű gyermeke többet tud arról, hogy a munkaerőpiac merre fejlődik majd, mint a tervező.

Végül, de nem utolsó sorban, természetesen nem csak jelzésekre van szükség, hanem pénzre is, hiszen ez egy alulfinanszírozott szféra – erről Liskó Ilona tanulmánya megint csak részletesen szól.

Mivel az időm lejárt, csak néhány összefoglaló megjegyzést szeretnék tenni. Amennyire érzékeltetni lehetett ilyen rövid időben, kiderülhetett, hogy az alkalmazkodó képességet megalapozó alapkészség-fejlesztés a legfontosabb feladat, és ezt a feladatot a legnehezebben képezhető tanulók esetében kellene valamilyen módon elvégezni, egy olyan közegben, ahol ezzel szemben igen erős tanulói ellenállás mutatkozik az egyik oldalon, és igen erős vállalati ellenállás a másikon. A vállalatok természetesen jobban szeretnék, ha az ő éppen aktuális technológiájukra képeznék a gyerekeket, és kevésbé fontos nekik, hogy tudnak-e alkalmazkodni később a változásokhoz – ha nem tudnak, majd elbocsátják őket. Az ebben való közösségi közreműködés indokolatlan, a tervezőknek ennél messzebbre kell látniuk, még akkor is, ha ez megfelelő adatok és kiforrott módszerek hiányában ma nehéznek tűnik. Köszönöm szépen a figyelmet!

SZILÁGYI ANTAL • Az OKJ új vizsgarendszerével kapcsolatos tapasztalatok

Hölgyeim és Uraim! Szeretném előrebocsátani, hogy a mondandóm a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet adatbázisán alapul, és így mind a régi, mind az új OKJ-val kapcsolatban kitekinthetünk az iskolarendszerre és egy kicsit azon túlra. Igyekeztem konzultálni a Felnőttképzők Szövetségével és azokkal a partnerekkel, akik rendelkeznek vizsgaszervezési joggal a felnőttképzésben, hogy ne csak egy vizsgaszervező személyes tapasztalataira épülő mondókat tudjak Önöknek elmondani. Próbáljuk meg valóban számba venni azt a kialakult rendet, amelyet a törvények és a jogszabályok előírnak a számunkra.

Azzal szeretném kezdeni, hogy milyen tények állnak ma rendelkezésre a vizsgáztatásról, és azok mit mutatnak. A vizsgázók száma meghaladja a 160 ezret, és ennek körülbelül a negyede az új OKJ szerint vizsgázik⁶. Mostanra van már annyi vizsgáztató és vizsgáztatás, hogy le lehet szűrni a tapasztalatokat, és talán változtatási javaslatokat is meg lehet fogalmazni. Mit mutat a sikeresen vizsgázók aránya, az intézményrendszerek szerint? Az iskolarendszerben 29%, az iskolarendszeren kívül 71% a vizsgázók

6 A cikkhez kapcsolódó adatok megtalálhatóak a lap elektronikus mellékletében (www.mszt.iif.hu/ Szakképzési Szemle+ / Szakképzési Szemle 2009/3 – elektronikus melléklet / Szilágyi Antal Az OKJ új vizsgarendszerével kapcsolatos tapasztalatok

aránya. A sikeresen vizsgázók nemek szerinti megoszlásból az derül ki a számomra, hogy a nők még mindig alulreprezentáltak a képzésben, látszik, hogy a nők számarányukhoz képest kisebb mértékben vesznek részt a szakképzésben. Nyilván ebből is lehet vonni következtetéseket.

Az ISCED⁷ besorolásból is jól látható, hogy a hármas szint mintegy 60%-ot tesz ki, és az ötös az, ami még jelentős 33%-kal, de a többi szint aránya meglehetősen alacsonynak tekinthető.

Nézzük meg a vizsgázók sikerességét az új és a régi OKJ szerint, mert ebből levonható az első olyan következtetés, amit a vizsgáztatási rendszer további formálásakor figyelembe kell venni. Ezek az adatok azt mutatják, hogy az új OKJ szerinti vizsgáztatásnál a bukások aránya 6%, míg a régi szerint 12%. Ez azt mutatja, hogy korántsem igazak azok a vélemények, miszerint az új OKJ szerinti vizsgáztatások olyan szigorúak, annyira zártak, hogy gyakorlatilag lehetetlen sikeres vizsgát tenni. A régiós bontásban egy központi régiós túlreprezentáltság a jellemző – ami már megszokott az eddigiek alapján –, de a többi régió alapvetően arányosan veszi ki a részét. Végül, az életkor szerinti eltéréseknél, azt tapasztaljuk, hogy a 25. és 49. életév között helyezkedik el a vizsgázók nagyobb része, és már meglehetősen kevés az ennél idősebb vizsgázó. Kisebbséget képvisel az a viszonylag fiatal pályakezdő réteg, amelyik nagyrészt helyből módosítja tervezett pályáját. Ebből a szempontból Köllő János előadása mindenki számára nagyon tanulságos képet mutatott, amire szeretnék majd visszatérni.

Van egy másik aspektusa is a vizsgáztatásnak. A Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet segítségével próbáltunk adatot szerezni a top húsz szakma vizsgáztatásáról is. Ez azért érdekes, mert ez a húsz szakma a legnépszerűbb az iskolarendszerben és kívül, de ezek köszönőviszonyban sincsenek a hiányszakmákkal. Ha időrendben vizsgáljuk a képzés átalakulását, akkor mondjuk egy 2010., '11. és '12. vonatkozásában érdemes megvizsgálni, hogy azok a szakmák, amelyek a legnépszerűbbek, azok valóban a hiányszakmák-e, vagy inkább azok a szakmák – ahogy Köllő János bemutatta –, amelyek valamilyen oknál fogva tovább élnek az iskolarendszerben, illetve az iskolarendszeren kívül. Az iskolarendszeren kívüli képzésben összesen két régióban található hiányszakma a top húsz között. Ami megdöbbentő, tudniillik az iskolarendszerben ennél jobb a helyzet, vagyis a hiányszakmák felsorolása, amelyeket a regionális fejlesztési képzési bizottságok megfogalmaztak, nem esik egybe azokkal a szakmákkal, amelyeket az iskolarendszeren kívül, illetve az iskolarendszerben mi oktattunk. Számomra ez azért nagyon meglepő, mert azt gondoltam eddig, hogy a felnőttképzés alapvetően a piaci igényekre képez. Meg kell nézni majd ennek a belső tartalmát, mert az biztos, hogy ez így nem felel meg sem a kormányzati, sem a régiós céloknak. Megint visszautalnék Köllő János előadására, hogy azért ezekkel az adatokkal is vigyázni kell, mert korántsem vagyok abban biztos, hogy a hiányszakmák meg-

7 International Standard Classification of Education (Az oktatás egységes nemzetközi osztályozási rendszere)

határozása ma Magyarországon autentikus, és valóban egybeesik a gazdaság távlati igényeivel.

Szeretnék áttérni a lebonyolítás tapasztalataira. Nagy László úr elmondta, hogy a követelményrendszer már megjelent két-három kivétellel. A vizsgakérdések már folyamatosan a rendelkezésünkre állnak, de ez még a tavaly szeptemberi induláskor komoly problémákat jelentett, ugyanakkor sokat tanultunk belőle. Több lépésben történt meg a vizsgabizottságok közreműködőinek felkészítése. Többé-kevésbé zökkenőmentesen folyik a gyakorlati vizsgafeladatok készítése, jóváhagyása, és lassan a vizsga lebonyolításának rendjét – az úgynevezett vizsgarendet – is kezdjük megtanulni. Az a törvényi háttér is alapvetően rendelkezésre áll, ami ahhoz kell, hogy a végezhessük a tevékenységünket.

Ugyanakkor azt gondolom, hogy a megvalósítás tapasztalatainak van egy másik aspektusa, amelyről beszélni kell, és a még rendelkezésemre álló idő nagyobb részét erre szeretném fordítani. Az egyik az, hogy a mi tapasztalataink alapján – és még egyszer mondom nem egyedül a SZTÁV ZRT. tapasztalatairól beszélek, hanem igen széles körű információt gyűjtöttem – az SZVK-k és vizsgakérdések nincsenek összhangban. Nagyon sok esetben fordul elő, hogy az SZVK-ban nem szereplő vizsgakérdéseket is tartalmaz a csomag, vagy olyan vizsgakérdéseket, amik egyébként indokoltak lennének, nem kerülnek be az SZVK-ba. Ezért, azt gondolom, hogy a következő időszak egyik fontos kérdése az a finomhangolás, amelyre Nagy László úr is kitért, vagyis, hogy milyen típusú munkabizottságokat és fórumokat kívánnak létrehozni. Ez egy olyan probléma, mint a főtengely gyártása. Itt sok olyan szakiskolai kolléga ül, aki járt már autógyárban, ahol egy nagy előmelegített rudat visznek egy prés alá, majd odavágnak neki egy nagyot, és kialakul a főtengely profilja. Az új OKJ gyakorlatilag a melegítés, a jelenlegi rendeletek pedig a prést jelentik, és így próbálnak formát adni. A főtengely példájánál maradván, nagyon fontos, hogy a különböző fázisokban egyaránt edzett, köszörült legyen a felülete, alkalmas arra, hogy működjön. Szerintem, ha ebben a pillanatban megforgatnánk ezt a főtengelyt, hamar besülne a rendszer és tönkremenne a motor. Vagyis van néhány olyan részlet, amelyre mindenképpen választ kell találni az Önökre nagy számban váró vizsgák előtt.

Az egyik, hogy az SZVK-kakat és a vizsgakérdéseket valamilyen módon harmonizálni kell. A következő a gyakorlati vizsgafeladatok megfeleltetése. A gyakorlati vizsgafeladatok összeállítása a képzőintézmény feladata, amit a vizsgaszervezővel kell egyeztetnie, majd meg kell küldenie a vizsgaelnöknek, akinek a jóváhagyását követően kerülhet sor arra, hogy a vizsgán megoldassák a feladatokat. Én ezt egy nagyon fontos fázisnak tartom, és azt gondolom, hogy az új OKJ vizsgáztatási rendjének egyik sarokkérdése a vizsgafeladat megfelelő összeállítása. Hiszen a vizsgafeladatok megoldásakor mind a szakmai, mind a személyes képességeknek ki kell derülni. Alapvetően a vizsgafeladat az – legyen az elmélet-, gyakorlatigényes tárgy – amellyel meg lehet mérni a felkészültséget. Úgy gondolom, hogy ez ügyben érdemes lenne összegyűjteni a tapasztalatokat – aminek az előkészítését, úgy tudom, már meg is kezdte az NSZFI

–, illetve a gyakorlati feladatok összeállításához egy kicsit alaposabb iránymutatást adni.

A vizsgarend kialakításánál az a főprobléma, hogy nem életszerű a mai vizsgarend, mert az egy olyan mátrixrendszer, amelyben a vizsgára jelentkezőket be kell osztani – *Overdose*-hoz hasonlóan – tétre, befutóra. Meg kell mondani, hogy mely vizsgarészeket – ezen belül mely vizsgafeladatokat – kell teljesítenie a vizsgázónak. Adott, hogy ez az idő mennyi lehet és milyen hosszú a felkészülési idő, és ezek egy nagyon szigorú rend szerint vannak felépítve. Nincs benne hiba, csak nem életszerű egy olyan rendszerben, ahol az egyik hallgatónak hosszabb felkészülési idő kell, miközben a másik már elkészült. Lehet, hogy valakinek kell a hosszabb idő ahhoz, hogy kifejtse a gondolatait, esetleg még pótkérdésre is szüksége lehet. Erről nem is beszélhetnénk itt, mert ez a rendszer egy ilyet nem visel el, mert borul a vizsgarend. Ezek alapján nagyon el kellene gondolkodni azon, hogy miként tegyünk kísérletet egy rugalmasabb vizsgáztatás kialakítására. Már csak azért is, mert elkezdődik az ellenőrzés azoknak a dokumentumoknak az alapján, melyeket kötelezően, mindenki számára elérhetőnek kell kifüggeszteni.

Beszélni kell a vizsgáztatás humán feltételeinek biztosításáról is, ami egy igen nehéz kérdés, ugyanis az iskolarendszerű vizsgák egyidejű lebonyolítása esetén nem lesz annyi vizsgáztató ebben az országban, mint amennyire szükség lenne a mostani jogszabályok szerint. A három, az öt, vagy öt plusz egy napos – mert a jogszabály alapján jelenleg hat napos vizsga is lehetséges – vizsgák esetén elképzelhetetlennek tartom, hogy annyi kamarai szakember, annyi autentikus vizsgaelnök és vizsgabizottsági tag álljon rendelkezésre, amennyi szükséges az iskolarendszerben várható vizsgák lebonyolítására. Tessék elgondolni, hogy öt darab kilencszáz perces vizsga van fölösztva egy hallgatóra, vagy azt, hogy az adott vizsgát le kell zárni, de nagyon kevés idő marad az eredmények kihirdetésére. A következő szakasz pedig csak az előző eredményeinek kihirdetése után kezdhető meg. Számomra feloldhatatlannak tűnő ellentmondás feszül a humán feltételek és a mostani vizsgarend között. Vagy meg kell hosszabbítani a vizsgaidőszakot, vagy meg kell kísérlni – csak ehhez már rövid az idő – gondolkodni egy másfajta vizsgarendszerről. Az időbeli korlátokat – elnézést kérek, hogy közben előreszaladtam – azért mondjuk, hogy egy öt, hét modulós vizsgát csináljuk meg három-négy nap alatt, a kilenc modulóra pedig öt plusz egy nap kell, mert különben egyszerűen nem fogunk majd beleférni a vizsgáztatási rendbe. Majd ha kiszámoljuk, hogy hány tanuló van az iskolában, hány szakmában és mely szakmákból mikor van a vizsga, akkor tudunk csak igazán választ adni arra, hogy belefér-e az adott iskola vizsgáztatási köteleme a jóváhagyott időkeretbe.

A következő a szakmai kompetenciák mérésének problematikája. Ebben látunk a legkevesebb gondot az eddigi vizsgák tapasztalatai alapján. Ebben már kialakult némi rutin, a vizsgáztatók és a kamarák úgy tűnik, hogy valamivel könnyebben eligazodnak a szakmai kompetenciák mérésében az eddigi gyakorlatuk alapján. Azonban a személyes kompetenciák és képességek mérésének kérdése már egy egészen

más ügy. Felül kell vizsgálni az ezzel kapcsolatos álláspontot, mert a vizsgabizottság pszichológiához, szociológiához, vagy egyéb képességekhez nem értő tagjai az említettek alapján megítélhető személyes kompetenciákat nem tudnak autentikusan mérni. Beszéltem már két tudományos műhelyen arról, hogy nem lehet azt elvárni, hogy a tanulóval kontaktust teremtsen az a vizsgabizottság, amelyik legfeljebb ötször találkozik – és akkor is nagyon rövid időre – a vizsgázóval. Most felnőttekről beszélek, ahol a képzés időtartama sokszor csak hat hónap, vagy kevesebb. Ebben az esetben milyen alapon lehet megítélni a kompetenciákat? Ezt nehezen kezelhetőnek látom.

Ma azt látom, és adatok is e felé orientálnak, hogy jobbra automatikusan megkapják azt a tíz pontot a hallgatók, és ezért is kisebb aránya az új rendszerű OKJ-s vizsgáztatásnál. Inkább hozott igazolás, dokumentum, az iskolarendszerben tanítók véleménye alapján kellene megállapítani azt, hogy kiről, milyen megítélés szülessen. Olyanok megítélése alapján, akik éveket, vagy legalábbis hosszabb időt töltöttek a tanulókkal. Az iskolarendszeren kívüli képzésben nagyon nehéznek látom ezt a kérdést. Pszichológusok is azt mondják, hogy nem lehet hiteles képet kapni pusztán egy olyan szituáció alapján, amelyet erősen befolyásolhat a vizsgadruk.

A vizsgaeredmények komplex számításának problémái. A vizsgaeredmények egy bonyolult algoritmus alapján számíthatóak, ami megtanulható az NSZFI nagyon jó segédprogramjával. Ezzel együtt is meglehetősen bonyolult, mert a százalékok százaléka alapján képzett átlagból kell egy jegyet képeznie a vizsgabizottságnak. Itt inkább azt szeretném kiemelni, hogy előfordulhat az az érdekes szituáció egy adott szakmánál, hogy egy vizsgarészen belül elégtelenre teljesített vizsgakérdés után – amennyiben mondjuk 3-4 vizsgakérdés kitesz 51%-ot – jár a szakképzettség. Természetesen akkor, ha a többi vizsgafeladat teljesítése egyébként lehetővé teszi azt, vagyis meghaladja az 51%-ot. Ezt mindenképpen pontosítani kellene.

Végezetül meg kell említeni, hogy nem viselhető el a vizsgát terhelő adminisztráció mennyisége. Egy tíz-tizenkét fős vizsgára a kollégáim – szó szerint – kézikocsival mennek, mert akkora a dokumentációs kötelezettség. Én azt javaslom – az NSZFI-t itt képviselő Modláné Görgényi Idikónak –, hogy álljon össze egy szűkebb munkacsoport annak érdekében, hogy megnézzük, hogy lehet-e ebből valamit digitalizálni, illetve mi az, ami csökkenthető. Iszonyatos mennyiségű papír, kisebb erdőnyi fa tömege tűnik el csak a vizsgáztatásnál. Természetesen, ha okvetlenül kellene eredeti dokumentumok, akkor azokra szükség van, de az, ami mostanra kialakult, az már túlzás.

Engedjék meg, hogy még két dolgot kiemeljek az etika és a minőségbiztosítás területén. Nagyon fontos a minőségbiztosítás fejlesztése, és örülök, hogy Nagy László úr külön kiemelte ezt, mint az NSZFI soron lévő egyik feladatát. Ahogy az elején mondtam, az egyik legfontosabb feladatunk az SZVK-k, és a vizsgakérdések minőségének teljes körű felülvizsgálata, és egy fogadóképző szervezet kiépítése. Ma az NSZFI működtet egy visszajelzési rendszert, ahol az adott tételek ügyében vissza tudunk jelezni, de egy adott szalmi problémát nem lehet megoldani, mert hiányzik mögüle a hozzáértő szakember, szervezet, bizottság, munkacsoport. Javaslom a Nemzeti Szakképzési és

Felnőttképzési Intézetnek, hogy akár az SZVK-t kialakító munkacsoportok kapjanak mandátumot a visszajelzések gyűjtésére. Azok nem rosszindulatból, butaságból születnek, hanem azért, mert vannak még megoldandó gondok az SZVK-ban, vagy a vizsgakérdésekben. A másik, hogy meg kell találni a modulvizsga helyét a képzésben. Az eredeti szándék szerint – ahogy én tudtam – a modulvizsgák teljesítése után lehet jelentkezni a vizsgára, és ott megszerezni az érdemjegyet egy komplex feladat megoldásával. Ezzel szemben ma vannak fiktív modulvizsgák, amelyeket aláír az adott képzőintézmény. Ez az iskolarendszerben a féléves, vagy a tantárgyi záró jegy, a felnőttképzésben pedig egy-egy szakasz lezárása. Óriási pazarlás úgy szervezni a vizsgát, hogy minden egyes modulból, minden egyes részből külön-külön kelljen vizsgáznia öt napon keresztül. Elfogadom azt az érvet, hogy az iskolarendszerben egy államilag szabályozott rend van, és ez nem harmonizálható könnyen. Ugyanakkor azt is gondolom, hogy a modulvizsgákat a helyükre kell tenni, és a folyamat végén a gyakorlati feladat megoldásának egy komplex vizsgafeladatnak kell lennie, akár úgy, hogy legyenek kirendelve a vizsgabiztosok egy-egy modulvizsgához. Akkor talán nem lesz szükség arra, hogy ilyen óriási időkapacitással kelljen rendelkezni.

Zárásként engedjék meg, hogy felvessek néhány etikai kérdést. A vizsgáztatásban megnőtt a felkészítő szervezet, a képző felelőssége, mert igazából nincsenek modul-tananyagok, nincsenek a modulokra átképzett oktatók, és még az SZVK is darabos egy kissé, ahogy mondtam. Ez nagyon komoly feladatot jelent a vizsgafelkészítő szervezetek és a vizsgáztatók számára, és ezért kezd kialakulni egy nagyon nem kedvező tendencia. Nevezetesen az, hogy a vizsgáztatásban résztvevők, a vizsgaelnökök, a kamarai képviselők nem az aktívak közül, hanem a nyugdíjas kollegák közül kerülnek ki, olyanok közül, akiknek az életvitele lehetővé teszi, hogy részt vegyenek ebben a nagyon hosszú vizsgáztatásban. Tessék belepillantani az ISZIR-be⁸, ott látható a vizsgaelnökségre kijelöltek életkora. Nem szerencsés, hogy túlnyomórészt nyugdíjasok kerüljenek fel a listára. A munkájukat, tapasztalatukat én nagyra értékelem, és ezt nem minősítésnek szánom. A Siemestől, vagy más működő cégtől, nem lehet eljönni kettő vagy hat napra, ahogy egyébként az önök szervezetétől sem lehet két hónapra elengedni a kollégákat más szervezethez vizsgáztatni.

Én az új OKJ pártján vagyok, és örülök annak, hogy a gazdaság igényeihez egy rugalmasan alkalmazkodó keretrendszer jött létre. A főtengelynél, elkészült az esztérgálás, de következik a minőségellenőrzés, majd edzeni és köszörülni kellene, és csak utána lehetne beépíteni a motorba. Bár az idő szorít, de bizony sokat kellene még köszörülni azon a tengelyen. Köszönöm szépen a figyelmüket!